

500 HORVATOVIH STUBA

Medvednica, površno gledano sasvim obična gora, krije mnoge zanimljivosti. Jedna je od specifičnosti vrlo raznolik geološki sastav koji čine dijabaz, škriljevac, vapnenac i lapor. Malo je poznato da krajnji zapadni

lativno malom području gdje prevladava vapnenac. Na sjevernoj ili zagorskoj strani Medvednice, 100 metara visinske razlike ispod planinarskog doma Hunjka, nalazi se tipično kraško područje koje obiluje stijena-

na primorskog dijela Gorskog kotara. Očaran tom ljepotom, zagrebački je planinar i speleolog Vladimir Horvat u razdoblju od 1946. do 1953. izgradio 500 stuba i na taj način omogućio svima da posjete ovaj kutak Medvednice. Visinska je razlika između prve i posljednje stube 103 metra, a ukupna duljina stuba jest 300 metara. Vrijeme potrebno za obilazak je 10 do 15 minuta.

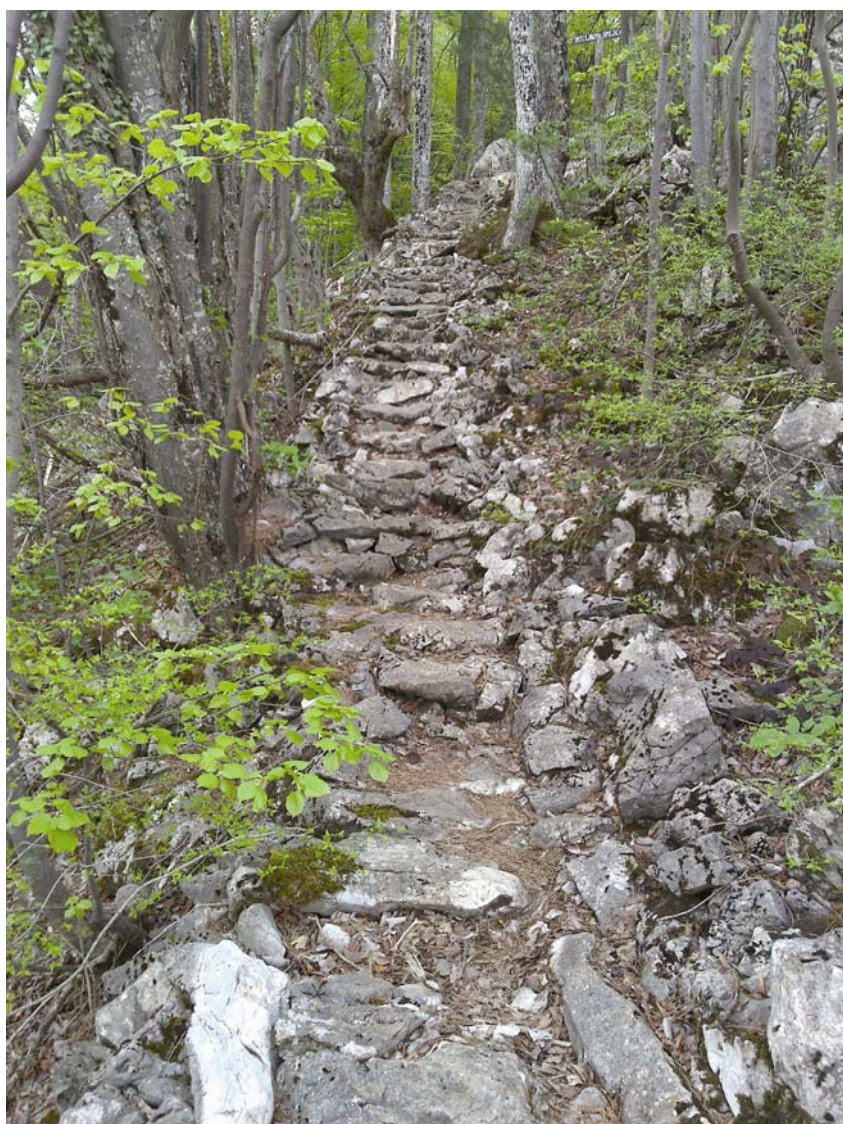
Još 1929. posjećujući Rauchovu lugarnicu (danas planinarski dom Hunjka) Horvat je od lugara čuo za ovo kraško područje i za postojanje jedne špilje. Radi se o Udmanićevoj špilji koja je kasnije dobila ime špilja Medvednica.

Špilja je dugačka 28 metara i ima dva ulaza i vertikalni otvor (dimnjak). Prema legendi tu se oko 1860. skrivao kutinski razbojnik Joco Udmanić. Špilja ima tri otvora pa je za život potpuno nepogodna jer je u njoj stalno propuh. Horvat je istraživao sudske spise pa je ustvrdio da se Udmanić uopće nije kretao ovim područjem. Zbog toga je špilju 1933. dr. Josip Poljak nazvao špilja Medvednica i to ime nosi i danas.

Na stijenama, stropu i podu špilje primjećuju se tragovi erozije koja je na neobičan način izbrusila i uglačala stijenske pa hodnik ima ovalni oblik. Nedaleko špilje nalazi se i 15 metara duboki *Tisin ponor*.

Ime je dobio po tisovini koja se na cijeloj Medvednici može vidjeti jedino na ovom području.

Da bi taj neobični kraški predio bio pristupačiji posjetiteljima, Vladimir Horvat je došao na ideju da provede put do špilje Medvednice. Znao je da će to zahtijevati jako puno rada, ali po prirodi je bio jako uporan i to mu je zapravo predstavljalo zaba-

Dio od 500 stuba koje je izgradio Vladimir Horvat

dio Medvednice slovi kao vrlo vrijedno nalazište fosila sisavaca, riba i školjaka. Zanimljivosti je jako puno, no mi ćemo se posvetiti jednom re-

ma, škrapama, ponorima i špiljama. Kada se nalazite u sredini tog kompleksa imate osjećaj kao da ste negdje na Velebitu ili na nekoj od plani-

Ulaz u špilju Medvednicu

vu. S radom je želio početi već 1935., no tadašnji mu vlasnik to nije dozvolio jer se bojavao da će velik broj posjetitelja tjerati divljač s njegova lovišta. Zahvaljujući promjeni društvenih odnosa i nepostojanju institucija koje bi mu zabranile rad, u ljeto 1946. Horvat započinje s izgradnjom kamenog stubišta. Prvo je napravio jednostavne stube koje su služile kao trasa za izgradnju trajnijih stuba. Za ove privremene stube nije trebao puno kamena pa je iskoristio postojeće razlomljeno i uokolo razbacano kamenje. Svake je nedjelje, kao i za godišnjeg odmora, odlazio u planinu i boravio cijeli dan u potpunoj samoći radeći na izgradnji stuba. U svakakvim vremenskim uvjetima za 27 radnih dana (u razdoblju od 4 mjeseca) napravio je 430 kamenih stuba.

Za hladnog je vremena radio po 2 do 3 sata, no za lijepog je vremena na stubama provodio i do 17 sati. Zanimljivo je da se za njegov potihvat gotovo i nije znalo, tek su ga rijetki povremeno obilazili. Po zanimanju crtač, potpuni laik u području graditeljstva, kroz ove stube izgradio je zapravo sebe i učio o graditeljstvu. Kako se radilo o provizornim stubama, znao je da bi već nakon godine dana rijetko koja stuba ostala na svome mjestu. Odlučio je napraviti trajne stube i pri tome ne

upotrebljavati cement. Nabavio je potreban alat (čekić, lopatu, kramp, sjekiru, užu, pilu i kantu) te je u studenom 1946. počeo izgradnju novog stubišta. Nastojao je maksimalno skratiti serpentine, a strme uspone učiniti što blažim.

Cijelo je stubište osigurao čvrstim podzidavanjem, a sve je stube učinio potpuno nepomičnim.

Za takav način gradnje trebao je pet puta više kamena nego za prve pomoćne stube. Više nije bilo razlomljenog kamena u blizini pa je bio prisiljen kamen donositi iz veće udalje-

Tisin ponor

nosti. Kamenje je dovlačio tako da ga je valjao s veće visine ili ga je prebacivao s hrpe na hrpu. Za izgradnju je upotrijebio svaki pa i najmanji kamenčić. Veće primjerke je rabio za popunjavanje prostora kojim su vodile stube, sitniji kamen za popunjavanje rupa, a pločasto kamenje za stube. Kamena je trebalo jako puno pa je ponekad morao razbijati veće stijene. Najviše su mu materijala odnijeli podzidi, ali bez toga ne bi mogao postići trajnost. Teren je prilično strm pa se u potrazi za kamenjem često nalazio u opasnim situacijama kada je mogao stradati od odrona ili propadanja u ponore. Ponekad je sasvim slučajno otkrivao da su neki veći blokovi pomični jer su se pomi-

cali dok je preko njih valjao manji kamen. Neke je ponore otkrio upravo kad je razbijao kamen i čuo propadanje kamena. Usporedo s izgradnjom stuba dosta je vremena trošio na krčenje guste vegetacije. Na putu su mu se našle lijane, grmovi, trula stabla, a na nekoliko mjesta otvorio je vidikovce kako bi posjetitelji uživali u pogledu na prekrasan šumom prekriveni amfiteatar koji se spušta od vrha planine prema potoku Bistri jarek.

Otpriblike na polovici stuba uređeno je odmorište s klupom. Na potezu od početka stuba do špilje Medvednice uređio je pristup do nekoliko zanimljivosti koje je otkrio u toku izgradnje. Odmah na početku s lijeve se strane nalazi kratki odvojak do Patuljkove špiljice. Zatim je tu već spominjani vidikovac te zanimljiva nagnuta stijena koju je nazvao *Moj naklon*.

Slijedi *Tisin ponor*, zatim *Drugi ponor* i na kraju špilja Medvednica. Zanimljivo je da Horvat za sve vrijeme izgradnje ovih stuba nije naišao niti na jednu zmiju. Lugari su mu protumačili da zmije love jastrebovi koji su tada u tom kraju bili brojni. Dobar se glas brzo širi pa ga je u vrijeme izgradnje obilazilo sve više izletnika, planinara, seljaka, lovaca, šumara i seoske djece. Rijetki su mu

Tisa – *Taxus baccata*

pomagali, ali Horvat nije očekivao niti tražio pomoć pri izgradnji, njemu je taj rad bio zadovoljstvo. Velik broj posjetitelja nosi sa sobom i prve probleme. Kako bi ustanovili dubinu ponora, posjetitelji su u ponor bacali kamenje koje su počeli uzimati sa stubišta. Kako su ponori bili predmet speleoloških istraživanja i otkopavanja, Horvat je na tom dijelu bio prisiljen kamenje slijepiti cementom.

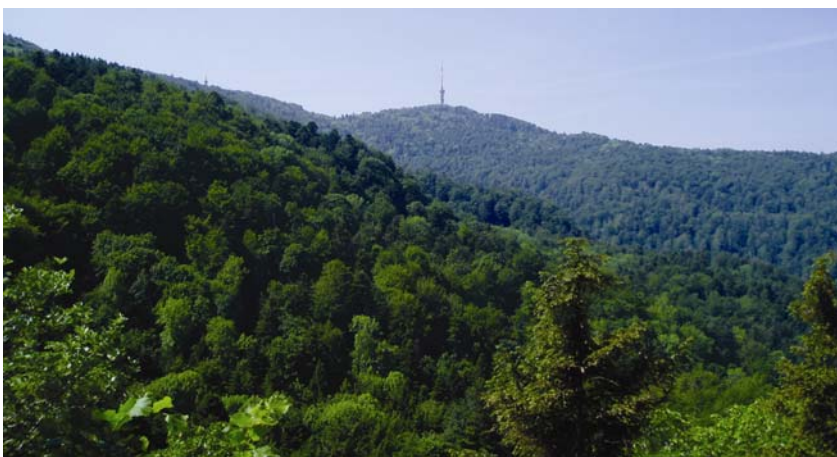
Polovicom 1949., tri godine nakon početka izgradnje, Horvat je uglavnom svojim radom završio stube. Novih je stuba bilo malo više od 400, a izgrađene su za 107 radnih dana. Nakon završetka ove faze Horvat i dalje posjećuje i održava stube. Posjetitelja je sve više pa Horvat ubrzano uređuje špilju Medvednicu. Ona je na neki način cilj ovih stuba premda sama po sebi nije posebno velika i značajna. Špilja je zanimljiva zbog već spominjanog ovalnog oblika i zbog toga što je u njoj mjesto sastajanja triju voda ponornica. Takav obilan protok vode u špilju je nanio dosta zemlje i kamenja pa je Horvat prionuo čišćenju. Za iznošenje materijala rabio je manji sanduk, a zvuči nevjerovatno podatak da je iz špilje izvukao čak 9 tona zemlje i kamena.

Sasvim slučajno Horvat je ispod špilje Medvednice otkrio još jednu manju špilju. Ovu špilju je očistio do dubine od 13 metara. Špilja je dobila naziv *Mala špilja*, a do nje je uređena staza koja je osigurana željeznim užetom. Tek u ovoj fazi radova Horvatu se pridružuju dobrovoljni pomagači. Neki su dolazili povremeno, a neki gotovo stalno pa se stvorila ekipa dobrovoljaca. Najistaknutiji među njima bili su: Srećko Božičević (danas akademik), Vladimir Božić, Tomislav Jutrović i Davorin Škudaš.

Sav materijal koji se izvlačio iz špilje Medvednice istresao se kroz donji otvor te se tu napravila manja terasa. Izgradnja terase je logično dovela do nove ideje. Vrlo blizu špi-

Kvalitetan podzid stuba

Pogled s jednog od vidikovaca

Nagnuta stijena *Moj naklon*

Graditeljsko nasljeđe

lje teče potok Bistri jarek pa je Horvat poduzeo izgradnju još 100 stuba od terase do potoka. Za ove stube mu je bilo potrebno 26 radnih dana. Konačno je 21. lipnja 1953. na špiljskoj terasi održana manja svečanost kojom su stube službeno otvorene za javnost. Tom su prilikom nazvane *Horvatove stube*, a danas ih zovemo *500 Horvatovih stuba*.

Pogled na izletišta Srnec

Nakon svečanog otvorenja stube bilježe sve veći broj posjetitelja, a rađaju se i nove ideje. Korito potoka Bistri Jarek je bilo prilično neuredno i nepristupačno. Horvat kreće u uređenje korita no ovaj put pomagača je jako puno, dolaze čak cijeli razredi srednjoškolaca. Stigla je pomoć od šumarije koja je poslala građu za malo sklonište u slučaju nevremena. S obzirom da su srne ovdje domaće životinje, Horvat ovom sada već lijepo uređenom izletištu daje ime Srnec.

Neumorni Horvat i njegovi pomagači sve do Horvatove smrti nastavljaju s istraživanjima sjevernih padina Medvednice. Ta vrijedna i znatijelj-

na ekipa uredila je pristup Orlovim stijenama i davno zatvorenim Francuskim rudnicima. Godine 1962. u 71. godini života u Zagrebu umire graditelj 500 stuba Vladimir Horvat. Što drugo možete osjećati prema ovakvom čovjeku osim divljenja. Ono što

tna, stube su još uvijek u funkciji, u dobrom stanju, a okoliš je uredan. Ipak, zbog Horvata i njegovih pomagača stube zaslužuju da ih se pro-

Spomen - ploča graditelju i pomagaču

glasi Spomenikom graditeljske baštine. To je minimum zahvalnosti koji dugujemo Horvatu.

Uza stube godinama je stajao natpis koji možda najbolje oslikava Horvatu filozofiju:

NAJ SE PLAŠIT ITI GORI,

KOJI PUT SE I ODMORI.

BOLŠE TI JE ZNOJEN BITI,

NEG VU ČRNI ZEMLI GNITI.

bi većini predstavljalo besmislen i neizvediv rad njemu je bila zabava. Pomagače nije tražio, dolazili su sami. No i da nije bilo pomagača on bi sve sam ostvario i uopće ne bi bio nesretan što mu nitko nije pomogao. Jedan je od Horvatovih pomagača, Tomislav Jutrović, od 1962. pa sve do 2001. vodio brigu o stubama. Autor ovog napisa imao je priliku 2000. sresti Tomislava Jutrovića na Srneću. Kratak susret bio je dovoljan da steknem dojam da se radi o čovjeku koji s jako puno ljubavi i brige čuva ono što je njegov učitelj stvorio. Danas se o 500 Horvatovih stuba brine Javna ustanova *Park prirode Medvednica*. Briga je eviden-

Zgodno je dodati da je Vladimir Horvat bio vrlo svestrana osoba. Aktivno se bavio fotografijom, novinarstvom, pisanjem, enigmatikom i crtanjem. Surađivao je s enigmatskim časopisima, a posebno se zanimao za sastavljanje rebusa. Pisao je za planinarske časopise, a bavio se i crtanjem. Njegova vrlo vrijedna zbirka od 313 staklenih fotonegativa i druga ostavština pohranjeni su u fondusu *Muzeja Grada Zagreba*.

Faruk Islamović, dipl. ing. stroj.

Fotografije: arhiva autora